

Uvod i osnovne karakteristike privrednih društava

Započinjanje biznisa u pravnom smislu je veoma bitna stavka svakog preduzetnika. Od izbora pravne forme (oblika) budućeg biznisa zavise mnoga kasnija pitanja koja mogu u mnogome olakšati ili otežati redovno poslovanje i uvećati ili smanjiti troškove posla. Ova pitanja na početku mogu delovati bezazleno. Vremenom, ukoliko nisu od samog osnivanja dobro strukturirana i definisana, dovode do niza „neočekivanih” situacija, pravnih zamki i na kraju do toga da se iz jedne pravne forme, u kojoj se započeo biznis, pređe u drugu pravnu formu, sa kojom se zapravo moglo i trebalo krenuti od samog starta, i na taj način bi se mogle izbeći sve komplikacije. U prilog navedenom izlaganju govori i činjenica da je u Srbiji u poslednjih nekoliko godina veoma aktuelna promena pravne form-oblika (iako se to ne smatra promenom pravne forme) iz forme preduzetnika u formu D.O.O.

Pravna pitanja u fazi započinjanja biznisa i izbora forme (oblika) privrednog subjekta se pre svega odnose i na kraju, imaju velikog uticaja na tehničke odnosno proceduralne, statusne, radnopravne i poreske implikacije odabrane forme biznisa o čemu će detaljno biti izlagano u nastavku ovog kursa.

Osnovne karakteristike privrednih društava i preduzetnika

U našoj, kao i u međunarodnoj nauci i praksi dve najrasprostranjenije pravne forme (oblika) biznisa su:

- privredno društvo-pravno lice i
- preduzetnik-fizičko lice

Privredno društvo je pravno lice koje osnivaju osnivačkim aktom pravna i/ili fizička lica radi obavljanja određene privredne delatnosti, a u cilju sticanja dobiti. Iako naizgled zakonska definicija, koja je upravo izneta, deluje kratka, ona sadrži sve što se odnosi na buduće privredno društvo i sam biznis. Prvo, u pitanju je pravno lice što znači zaseban privredni subjekt-entitet, koji je pravno nezavisan od svojih vlasnika-osnivača, takvo društvo ima sve svoje samostalne i lične statusne podatke i svoj zasebni privredni i statusni kapacitet. Drugo, privredno društvo se osniva osnivačkim aktom, ako je jednočlano privredno društvo (npr. D.O.O. ili akcionarsko društvo sa jednim članom/akcionarom) onda je osnivački akt u formi odluke o osnivanju, dok kod višečlanih privrednih društava osnivački akt je u formi ugovora o osnivanju. Treće, smisao i svrha biznisa je obavljanje određene privredne delatnosti, i na kraju, četvrto, privredno društvo se osniva odnosno biznis započinje i krajnji cilj je sticanje dobiti, lukrativnost. Nema potrebe dodatno pojašnjavati četvrti segment ove definicije jer sve ono što bi se nazivalo biznis, a ne bi vodilo uspehu i sticanju dobiti, ne bi se moglo u pravom smislu reći izjednačiti sa biznisom.

Pravne forme privrednih društava u smislu Zakona o privrednim društvima odnosno pozitivnih propisa Republike Srbije su:

Društva lica – društva sa neograničenim rizikom

- ortačko društvo (u daljem tekstu biće korišćena i skraćenica “O.D.”)
- komanditno društvo (u daljem tekstu biće korišćena i skraćenica “K.D.”)

Društva kapitala – društva sa ograničenim rizikom

- akcionarsko društvo (otvoreno i zatvoreno akcionarsko društvo, u daljem tekstu biće korišćena i skraćenica “A.D.”)
- društvo s ograničenom odgovornošću (DOO)

Osnovne karakteristike privrednih društava i preduzetnika

Osnovne karakteristike privrednih društava i preduzetnika

Navedene forme privrednih društava su gotovo u svim modernim zakonodavstvima, odnosno u svetu, jako slične uz zaista neznatne razlike koje posebno za najstandardniju formu D.O.O. nisu od bitne važnosti. U nastavku će biti dat najkraći prikaz svake pravne forme privrednih društava pojedinačno. Zbog krajnje opravdane dominacije **pravne forme D.O.O.** koja je najfleksibilnija i najekonomičnija forma privrednog društva, nije najpraktičnije i svrsishodno zadržavati se i detaljno obrazlagati sve pravne forme privrednih društava.

Primeru radi, **u našoj zemlji je do sada osnovano preko 90% privrednih društava u formi D.O.O.**, dok ostale forme društava nisu uopšte ili su u jako malom procentu zastupljenje. Slični odnos i zastupljenost D.O.O. u odnosu na ostale forme privrednih društava je i u inostranstvu. Kod nas bi navedeni procenat zastupljenosti DOO bio i prilično veći da postupak privatizacije ne primorava privredna društva koja se privatizuju da iz privatizacije "izađu" u formi A.D. o čemu će biti reči.

Društva lica

1. Ortačko društvo (eng. "partnership company") je privredno društvo koje osnivaju dva ili više fizičkih i/ili pravnih lica u svojstvu ortaka društva radi obavljanja određene delatnosti pod zajedničkim poslovnim imenom. Ortačko društvo odgovara za svoje obaveze celokupnom svojom imovinom. Ortačko društvo i D.O.O. imaju veoma mnogo sličnosti, gotovo da su identični načini osnivanja, organizovanja, odlučivanja, raspolaganja vlasništvom i slično (u nastavku će biti više izlagano o D.O.O., pa tako sve što će biti rečeno za D.O.O., može se na sličan način urediti i u ortačkom društvu). Međutim, ključna razlika je to što su ortaci ortačkog društva odgovorni solidarno za sve obaveze ortačkog društva celokupnom svojom imovinom, dok kod D.O.O. članovi ne odgovaraju svojom imovinom za obaveze D.O.O., osim u izuzetnim slučajevima, o čemu će kasnije biti reči.

Upravo prethodno rečeno je i glavni razlog zbog kog je broj ortačkih društava u odnosu na društva sa ograničenom odgovornošću minoran (u proseku na svakih 15-25 društva sa ograničenom odgovornošću postoji 1 ortačko društvo), kako u svetu, tako i kod nas.

2. Komanditno društvo (eng. "limited partnership" i, "special partnership"), jeste privredno društvo koje osnivaju dva ili više fizičkih i/ili pravnih lica u svojstvu ortaka (identičan mehanizam, prava i obaveze u tom delu kao i kod O.D), radi obavljanja određene delatnosti, pod zajedničkim poslovnim imenom, od kojih najmanje jedno lice odgovara neograničeno za njegove obaveze

(komplementar), a najmanje jedno lice odgovara ograničeno do visine svog ugovorenog uloga (komanditor). Komanditno društvo za svoje obaveze odgovara celokupnom imovinom. Ova forma društva je nastala u srednjem veku iz potrebe da se ljudi koji su finansirali putovanje i trgovinu brodovima osiguraju i odgovaraju do visine tako unetog uloga, kao i da podaci o njima ostanu tajni (sveštenstvo i plemstvo).

Vremenom je ova forma izgubila u potpunosti na svom značaju i gotovo da je nema u pozitivnoj praksi. Predmetna forma je, ništa drugo, nego hibridno društvo i prelazna faza između ortačkog društva i društva sa ograničenom odgovornošću. Činjenica da spaja nespojivo (nekog ko je spreman da neograničeno odgovara za biznis i nekoga ko to nije), zatim da je jako staromodna, nefleksibilna, zastarela i da nije ništa drugo do pravnog surogata D.O.O. i O.D, dovoljan je razlog što je ova forma kod nas i u svetu zastupljena do najviše 1% u odnosu na ostale aktivne forme privrednih društava.

Društva kapitala

1. Akcionarsko društvo (eng. "joint stock company") jeste privredno društvo koje osniva jedno ili više pravnih i/ili fizičkih lica u svojstvu akcionara radi obavljanja određene delatnosti, pod zajedničkim poslovnim imenom, čiji je osnovni kapital utvrđen i podeljen na akcije koje se u tu svrhu izdaju. Akcionarsko društvo odgovara za svoje obaveze celokupnom imovinom. Akcionari akcionarskog društva ne odgovaraju za obaveze društva, osim do iznosa ugovorenog, a neuplaćenog uloga u imovinu društva, što praktično znači da kada unesu ceo ulog koji su ugovorili u osnivačkom aktu svaka dalja odgovornost akcionara prestaje. Nije celishodno za potrebe ovog kursa upuštati se u detaljnu analizu akcionarskih društava upravo iz razloga što su ova društva "magneti" za prikupljanje ogromnog kapitala i što za započinjanje biznisa, osim tamo gde ne postoji zakonska obaveza da se privredno društvo osnuje u formi A.D. (banke, osiguravajuća društva, berze i slično) ova forma društva nije adekvatna. U našem pozitivnom pravu akcionarska društva se dalje dele na: otvoreno akcionarsko društvo ("open joint stock company") i zatvoreno akcionarsko društvo ("closed joint stock company").

Otvoreno A.D. – Akcionarsko društvo se smatra otvorenim ako osnivači učine javni poziv za upis i uplatu akcija u vreme osnivanja društva, odnosno ako takav poziv učini društvo nakon osnivanja izdavanjem svog prospekta na nekoj od berzi. Otvoreno akcionarsko društvo ne može ograničiti svojim osnivačkim aktom, statutom ili drugim opštim aktom prenos akcija trećim licima. Naprotiv, prenos akcija je potpuno slobodan, ali potpuno slobodan na berzi (kupoprodaja akcija) dok za trgovanje, odnosno raspolaganje van berze osim poklona, u slučaju nasleđa, ili promena statusa kod privrednih društava, ne može vršiti promet. Tako npr. nije moguće napraviti ugovor o kompenzaciji gde bi neko dao određenu stvar (kuću) ili pravo (autorsko pravo, potraživanje duga) u zamenu za akcije koje se kotiraju na berzi. Broj akcionara otvorenog akcionarskog društva je neograničen.

Zatvoreno A.D. ("closed joint stock company") je privredno društvo čije se akcije izdaju samo njegovim osnivačima ili ograničenom broju drugih lica. Zatvoreno akcionarsko društvo može imati najviše 100 akcionara. Zatvoreno društvo ne može vršiti upis akcija javnom ponudom ili na drugi način nuditi svoje akcije javnim putem. Dakle, ne može biti kotirano na berzi. Zatvoreno akcionarsko društvo je jako slično društvu sa ograničenom odgovornošću, gotovo identično. Suštinska razlika je što se ono ipak i registruje i podaci o njegovim akcijama i akcionarima i statusu vode se pored Agencije za privredne registre i kod Centralnog registra, depoa i kliringa hartija od vrednosti, što svakako uvećava troškove biznisa. Sa druge strane, njegova (jedina) prednost u odnosu na D.O.O. je što kod ove forme privrednog društva raspolaganje akcijama/vlasništvom može biti slobodno odnosno bez obaveznog prava preče kupovine. Kod D.O.O. to nije najbolje uređeno pozitivnim propisima. Kod D.O.O. se može urediti slobodan prenos vlasništva (udelima), ali ipak uz obavezu prava preče kupovine suvlasnika takvih udela.

Da nije bilo postupka privatizacije u Srbiji koji je prinudno obavezivao da privatizovana društva – subjekti privatizacije – budu otvorena akcionarska društva, kao i da nije ostalih imperativnih propisa iz oblasti tržišta kapitala, osiguranja i bankarskog poslovanja koji propisuju kao obaveznu formu, verovatno ne bi postojalo ni jedno otvoreno akcionarsko društvo u Srbiji. Odnosno, postojao bi jako mali broj zatvorenih akcionarskih društava